

PROCESNÍ POVINNOSTI ÚČASTNÍKŮ CIVILNÍHO ŘÍZENÍ VE VZTAHU K NEGATIVNĚ FORMULOVANÉ NORMATIVNÍ VĚTĚ HMOTNĚPRÁVNÍ NORMY

MAREK DEL FAVERO

Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Česká republika

Abstrakt v rodném jazyce

Příspěvek se věnuje procesním povinnostem účastníků sporného civilního řízení za situace, kdy hmotněprávní norma pod kterou má být podřazen zjištěný skutkový stav má negativně formulovanou podmíněnou část normativní věty (konsekvent). Zabývá se postupem účastníků a soudu u jednání a poukazuje na způsob formulace skutkového tvrzení vzhledem k zásadám formální logiky a jeho úplnost při negativně formulovaném konsekventu.

Klíčová slova v rodném jazyce

Procesní povinnost, účastník řízení, skutkové tvrzení, povinnost tvrzení, povinnost důkazní.

Abstract

The paper deals with procedural obligations of plaintiff and defendant in the civil proceedings in a situation where part of the substantive law which should be apply to established facts is negatively formulated. It deals with the procedure of plaintiff, defendant and court in a hearing and points to the way of wording the allegation of facts in relation to the principles of formal logic and its completeness where part of the substantive law which should be apply to established facts is negatively formulated.

Key words

Procedural obligation, plaintiff, defendant, the fact of the case, obligation to assert all facts important for the decision on the case, duty of prove.

Zásada projednací významným způsobem podmiňuje procesní povinnosti účastníků sporného civilního procesu. Povinnost tvrzení a povinnost důkazní tuto zásadu ve sporném řízení naplňují.¹ Na tyto procesní instituty navazuje břemeno tvrzení a břemeno důkazní.² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších změn a doplňků (dále jen o.s.ř.) zakotvil povinnosti účastníků řízení zejména v ust. § 101 odst. 1 písm. a) a písm. b). Ust. § 101 o.s.ř. navazuje na ust. § 79 odst. 1 o.s.ř., které upravuje náležitosti žaloby a ukládá povinnost žalobci vylíčit (tvrdit) rozhodující skutečnosti a označit důkazy jichž se domáhá. Zásada projednací se dále v o.s.ř. promítá v ust. § 120 odst. 1, ust. § 118a, ust. § 114a a také ust. § 114c. Vyjdeme-li z úpravy civilního procesu vyjádřené v ust. § 2 o.s.ř., potažmo ust. § 3 o.s.ř. vyjadřující právo na soudní ochranu, pak nelze než dovést, že soud při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům musí zjistit skutkový stav sporu, na který naváže právní hodnocení. Základem pro meritorní rozhodnutí soudu je dokazováním zjištěný stav věci, neukládá-li zákon jinak (např. postup dle ust. § 153a nebo ust. § 153b o.s.ř.). Ust. § 153 odst. 1 o.s.ř. ukládá povinnost rozhodnutí opřít o zjištěný skutkový stav. Zásada projednací předmět dokazování nepřímo determinuje. Jak

¹ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 440.

² Např. Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 5. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 78.

procesněprávní teorie³, tak soudní praxe dovodily, že je věcí účastníků tvrdit rozhodující skutečnosti a označovat důkazy k prokázání svých skutkových tvrzení. Nejvyšší soud se ve svém rozsudku sp. zn. 21 Cdo 2725/2007, ze dne 15. 5. 2008 vyjádřil k rozsahu povinnosti účastníka tvrdit skutečnosti významné pro rozhodnutí věci. Rozsah je určen skutkovou podstatou (antecedentem) hmotněprávní normy, jež má být podle úsudku soudu použita k právnímu posouzení žaloby. Podmiňující část právní normy vymezuje okruh rozhodujících skutečností, které je každý z účastníků povinen tvrdit a následně prokázat. Na úplnost právně významných skutečností tvrzených v žalobě a ve vyjádření k ní je tudíž třeba usuzovat na základě předběžné právní kvalifikace skutkového děje (skutku), kterým žalobce odůvodňuje opodstatněnost svého nároku, a na základě skutkových okolností, na nichž žalovaný buduje obranu proti uplatněnému nároku. Shodně se k rozsahu rozhodujících skutečností vyjadřuje i teorie.⁴ Zákon připouští dvě úrovně vylíčení právně významných skutečností, které vyjadřují vztah ust. § 79 odst. 1 o.s.ř. a ust. § 101 odst. 1 o.s.ř. Zatímco minimální rozsah vylíčení skutkových tvrzení dle ust. § 79 odst. 1 o.s.ř. je vymezen nezaměnitelností skutkového děje je rozsah skutkových tvrzení dle ust. § 101 odst. 1 o.s.ř. vymezen výše uvedenou předběžnou právní kvalifikací, respektive hmotněprávní normou pod kterou má být zjištěný skutkový stav podřazen. Důsledkem absence řádně vylíčených skutkových tvrzení (i v minimálním rozsahu) v žalobě (ust. § 79 odst. 1 o.s.ř.) je postup soudu dle ust. § 43 o.s.ř. je-li žaloba pro nedostatek skutkových tvrzení neprojednatelná (vylíčený skutkový stav je zaměnitelný nebo nelze na základě uvedených skutkových tvrzení provést předběžnou právní kvalifikaci, tzn. že nelze zjistit hmotněprávní normu, která by vymezovala rozsah nezbytných skutkových tvrzení). Nedostojí-li účastník řízení své povinnosti tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti (ust. § 101 odst. 1 písm. a) o.s.ř.) bude soud postupovat u jednání, ke kterému se takový účastník dostaví, dle ust. § 118a odst. 1 o.s.ř. Ve sporném řízení jsou povinnosti účastníka vzájemně provázány, přesněji řečeno povinnost tvrzení z povahy věci nezbytně předchází povinnost důkazní, platí, že není možno dokazovat to, co nebylo tvrzeno. V rozporu s pravidly formální logiky je, aby účastník civilního řízení prokazoval skutečnost, která se nestala, neboť prokázat lze pouze skutečnost, která se stala. Tento závěr je přijímán doktrínou i soudní praxí v judikatuře Nejvyššího soudu se soustavně a opakovaně uvádí.⁵ Je vhodné zdůraznit rozdíl mezi skutkovým tvrzením, prokázaným skutkovým tvrzením, tedy zjištěným skutkovým stavem na straně jedné a vysloveným právním hodnocením účastníkem (stipulací žaloby) či soudem v meritorním rozhodnutí na straně druhé. Závěr, že nelze prokázat negativně vymezenou skutečnost se výhradně váže ke skutkovému ději – stavu. Nelze-li něco prokázat, pak je otázkou, zda má význam takovou skutečnost vůbec tvrdit, neboť pro účastníka řízení má význam splnit povinnost tvrzení (unést břemeno tvrzení) pouze ve vztahu k povinnosti důkazní, zda splní svou povinnost důkazní (unese břemeno důkazní) a prokáže své skutkové tvrzení či nikoliv, což je promítnuto ve zjištěném skutkovém stavu věci. Nemůže-li z hlediska formální logiky účastník negativně formulované tvrzení prokázat, pak není nezbytné takové tvrzení vůbec uvádět, byť se v určitých případech může jevit jako logické vyústění vylíčení rozhodujících skutečností (např. „...doposud žalovaný na dlužném pojistném nezaplatil ničeho, a proto se žalobkyně domáhá ochrany svého subjektivního práva

³ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 440.

⁴ Srovnej viz. substancování žaloby Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 5. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 215 a 219 a dále Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 547.

⁵ Např. usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 28 Cdo 304/2007 ze dne 6.3.2007.

žalobou u soudu...“). Pouze takový účastník řízení, který splní své procesní povinnosti může být ve sporu úspěšný.

Výše bylo pojednáno o rozsahu skutkových tvrzení v souvislosti s předběžnou právní kvalifikací. Dále se v tomto příspěvku bližším způsobem vyjádřím k povinnostem účastníků řízení a s tím spojeným postupem soudu v případě, že konsekvent právní normy je formulován negativně.

Normy s klasickou strukturou mají podobu podmíněné normativní věty⁶, ukládají svým adresátům povinnosti jen za určité skutkové podmínky⁷. Podmíněná právní norma se dá redukovat na souvětí, jehož první část, je částí podmiňující – skutkovou (v tradičním byt' nepřesném pojetí označována za hypotézu⁸ nebo antecedent⁹) a druhá část, je částí podmíněnou – normativní (opět v tradičním pojetí označována za dispozici nebo konsekvent). Podmiňující část uvádí právní skutečnosti s nimiž norma spojuje vznik, změnu nebo zánik subjektivních práv a právních povinností, tedy podmínky, které musí nastat, aby pravidlo působilo a mohlo se uplatnit na jednotlivé případy. Podmíněná normativní část stanoví vlastní pravidlo chování, z hlediska adresáta oprávnění nebo povinnost.

Za negativně formulované konsekventy podmíněné imperfektní právní normy jsem zvolil ust. § 24 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších změn a doplňků, dle kterého „Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody“ a ust. § 96 odst. 2 téhož právního předpisu, dle kterého „Výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy“. Adresátu, v daném případě soudu, vyplývá z vlastního pravidla chování (konsekventu hmotněprávní normy) povinnost, která za splnění skutkových podmínek vede k zamítavému výroku ve věci rozvodu manželství účastníků nebo ve věci o výživné. Právní závěr (manželství účastníků, kteří jsou rodiči nezletilých dětí lze rozvést, neboť to není v rozporu s jejich zájmem daným zvláštními důvody a výživné lze přiznat, neboť to není v rozporu s dobrými mravy) musí být formulován negativním způsobem. Takto formulovaný právní závěr je nezbytně navázán na skutkový základ sporu. Je logické, že část skutkového základu v řízení jehož předmětem je rozvod manželství nebo vyživovací povinnost svádí k vymezení (formulačně) negativním způsobem (např. „...nezl. Tomáš nemá v souvislosti s rozvodem účastníků výraznějších problémů...“). Jak řízení o rozvod manželství účastníků, tak řízení o stanovení, zvýšení, snížení nebo zrušení vyživovací povinnosti jsou řízení sporná a strany těchto sporů nesou procesní povinnosti vyplývající také ze zásady projednací o jejichž důsledcích na procesní povinnosti účastníků bylo pojednáno v úvodu tohoto příspěvku. Nebude zřejmě sporu o tom, že zamítavý výrok soudu, z důvodů naplnění podmínek zmíněných antecedentů hmotněprávních norem, bude v těchto typech sporů spíše výjimečný. Také v této situaci platí, že soud musí vycházet ze zjištěného skutkového stavu. V případě, že žalovaná strana se žalobě bude bránit, její procesní stanovisko vyzní tak, že navrhuje zamítnutí žaloby a svou obranu postaví na skutkových tvrzeních, že zde jsou takové okolnosti, které vytváří překážky, problémové situace nebo ztěžují život nezletilého dítěte rozvádějících se rodičů podstatným způsobem a spočívají právě v rozvodu účastníků, je povinnost tvrzení a povinnost důkazní

⁶ Gerloch, A. Teorie práva. 4. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 39.

⁷ Knapp, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, a.s., 1995, s. 154.

⁸ Srovnej Knapp, V. Vědecká propedeutika pro právnický, 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., 2003, s. 48.

⁹ Knapp, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, a.s., 1995, s. 154.

zcela jasná. Žalovaná strana k takovýmto tvrzením je jednak povinna nabídnout důkazní prostředky a jednak svá tvrzení prokázat, neboť důkazní břemeno ohledně určitých skutečností leží na tom účastníku řízení, který z existence těchto skutečností vyvozuje pro sebe příznivé právní důsledky; jde o toho účastníka, který existenci těchto skutečností také tvrdí (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdo 257/97, uveřejněný v časopise Právní rozhledy č. 7, ročník 1998)¹⁰. Stejný závěr lze učinit také v řízení o výživném. Za situace, kdy procesní stanovisko sice bude neměnné, žalovaná strana se žalobě brání a navrhuje její zamítnutí, ovšem svou obranu nevybuduje na shodných skutečnostech a strana žalující žádná skutková tvrzení v tomto směru soudu nesdělila, je zcela nezbytné, aby soud učinil skutkové zjištění na něž naváže právní hodnocení a učiní závěr, že manželství účastníků, kteří jsou rodiči nezletilých dětí lze rozvést, neboť to není v rozporu s jejich zájmem daným zvláštními důvody nebo výživné lze přiznat, neboť to není v rozporu s dobrými mravy.

Ve věcech, v nichž se rozhoduje o osobním stavu, jako je tomu v řízení o rozvod manželství, nelze uzavřít soudní smír, a tedy ani vydat rozsudek pro uznání (ust. § 153a o.s.ř.) nebo rozsudek pro zmeškání (ust. § 153b o.s.ř.). V případě sporu o výživné rovněž nelze postupovat dle ust. § 153b o.s.ř. Soud tedy při zjišťování skutkového stavu může postupovat dle ust. § 120 odst. 4 o.s.ř. nebo vést dokazování.

Nesporným ve smyslu ust. § 120 odst. 4 o.s.ř. může být jen skutkové zjištění, avšak nikoliv právní posouzení věci. Pro rozhodnutí soudu ve věci není rozhodující právní názor účastníka řízení, tudíž ani případný nesporný právní názor účastníků,¹¹ např. že není dán rozpor se zájmem nezletilých dětí, daným zvláštními důvody či přiznání výživného není v rozporu s dobrými mravy. Již z dikce ust. § 120 odst. 4 o.s.ř. vyplývá, že se musí jednat o shodná skutková tvrzení účastníků, soud nemůže učinit skutkové zjištění z nepopřehého či nerozporovaného skutkového tvrzení jednoho z účastníků sporu. Takovýto postup nemá oporu v zákoně. Vznese-li účastníci shodná skutková tvrzení ve smyslu § 120 odst. 4 o.s.ř., nemá to za následek, že by účastníci v řízení před soudem prvního stupně byli těmito tvrzeními vázáni; pokud jeden z nich později vznáší námitku, která správnost tohoto tvrzení zjevně vylučuje anebo pokud toto tvrzení výslovně popře, musí se soud tímto jeho pozdějším projevem zabývat a nemůže bez dalšího považovat tvrzení účastníků i nadále za shodná¹² a v daném rozsahu je zapotřebí spornou skutečnost dokazovat. V případě absence skutkových tvrzení ze strany účastníků řízení je nejprve namíste postup dle ust. § 120 odst. 4 o.s.ř., zjistit tuto část skutkového základu sporu prostřednictvím shodných skutkových tvrzení účastníků. Je na soudu, aby vyzval účastníky k doplnění skutkových tvrzení a zároveň je vyzval, necht' se k těmto tvrzením vyjádří a uvedou, zda takto doplněná tvrzení považují za sporná či nikoliv. Nelze než učinit závěr, že je nepřipustné, aby skutečnosti byly formulovány negativním způsobem. Pro úplnost lze uvést, že shodná tvrzení účastníků ve sporném řízení nejsou pro soud závazná potud, že by skutečnosti, kterých se tato tvrzení týkají, nemohl učinit předmětem dokazování. Zejména tam, kde rozhodnutí soudu má být v souladu s hmotným právem kogentní povahy, musí být soudu umožněno, aby prostřednictvím dokazování ověřil pravdivost těchto tvrzení, která ostatně mohou být účastníky odvolána v průběhu dalšího řízení.¹³ Zejména pro oblast sporného řízení, které je ovládáno zásadou dispoziční a

¹⁰ Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1807/2005, ze dne 30.5.2006.

¹¹ Také např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 2084/2007, ze dne 29. 4. 2008.

¹² Podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 3251/2006, ze dne 5. 2. 2008.

¹³ Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 312/2005, ze dne 28.3.2007.

projednací, zákon počítá s tím, že skutková zjištění soudů mohou mít svůj původ v nesporných tvrzeních účastníků, kteří tím projevují vůli omezit dokazování jen na ty skutečnosti, které zůstávají mezi nimi spornými,¹⁴ je vzhledem k prevalenci ekonomie řízení situace, kdy by soud podrobil shodná skutková tvrzení dokazováním prakticky spíše výjimečná.

Vzájemná jednota povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní¹⁵ se odráží rovněž v rozsahu povinnosti tvrzení a rozsahu povinnosti důkazní. Rozsah důkazního břemene, tedy okruh skutečností, které konkrétně musí účastník prokázat, zásadně určuje hmotněprávní norma, to znamená právní předpis, který je na sporný vztah aplikován, tak jako rozsah povinnosti tvrzení. Nesplnění povinnosti důkazní stíhá účastníka nepříznivým následkem v podobě neúspěchu ve sporu.¹⁶ Nebude-li možno, aby soud vzal za své skutkové zjištění, shodná skutková tvrzení účastníků, nezbyvá než dojít k zjištění skutkového stavu dokazováním. Nejprve je zapotřebí doplnit skutková tvrzení, která ovšem nemohou být formulována negativně, přestože hmotněprávní norma k tomu svádí a označit důkazní prostředky (ust. § 118a o.s.ř.). Nyní je potřebné upozornit na skutečnost, že by nemělo docházet k záměně absence skutkového tvrzení a úplně pozitivně vymezeného skutkového tvrzení, které je podkladem pro negativně formulovaný právní závěr. Je-li ze skutkových tvrzení patrné, že rozvádějící se manželé mají nezletilé dítě a vylíčení skutkových tvrzení neobsahuje zmínku o tom, zda nezl. dítě je informováno o probíhajícím řízení, zda vyjádřilo k němu svůj postoj, zda v jeho životě dojde v důsledku rozvodu k výrazné negativní změně (např. v případě zdravotně postiženého dítěte se účastníci vyjádří i k péči o nezl. pro dobu po rozvodu „... o nezletilého osobně pečuje žalobkyně, žalovaný se na péči podílí zejména finančně, žalovaný se již zavázal, že i po rozvodu manželství bude na péči nezletilého dítěte přispívat ve výši..., kterou považuji za dostatečnou...“), pak je namístě vyzvat k doplnění skutkových tvrzení. Z žalobních tvrzení vyplývá rozpor vedoucí k závěru, že skutková tvrzení nebyla vylíčena úplně. Pokud z žalobních tvrzení žádný rozpor nevyplývá a nic nesvědčí tomu, že by skutková tvrzení nebyla vylíčena úplně pak výzva k doplnění tvrzení není důvodná. Dále je na soudu, aby zvážil, zda nabídnuté důkazní prostředky provede či nikoliv. Není povinen provést všechny účastníky navržené důkazy, nýbrž je oprávněn (a povinen) v každé fázi řízení vážít, které důkazy vzhledem k uplatněnému nároku či tvrzením jednotlivých účastníků je třeba provést. Je tedy oprávněn posoudit důkazní návrhy a rozhodnout o tom, které z těchto důkazů provede, a současně i rozhodnout, že neprovede ty z důkazů, jimiž mají být prokazovány skutečnosti, které jsou pro posouzení uplatněného nároku nevýznamné nebo které již byly prokázány jinými důkazy. Okolnost, že soud takto postupoval a že neprovedl účastníkem navržené důkazy, nepředstavuje automaticky vadu řízení (srov. např. usnesení bývalého Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 1972, sp. zn. 6 Co 344/71, publikované ve Sborníku stanovisek IV, str. 1084-1085 a nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 3. 11. 1994, sp. zn. III. ÚS 150/93, publikovaný ve sv. 2 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 49, či nálezy téhož soudu ze dne 6. 12. 1995, sp. zn. II. ÚS 56/95, publikovaný tamtéž ve sv. 4, pod č. 80).¹⁷

¹⁴ Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 993/2004, ze dne 26.4.2006.

¹⁵ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 441.

¹⁶ Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 657/2006, ze dne 19.3.2008.

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 2106/2005, ze dne 29.11.2005.

Je na místě podotknout, že povinností soudu je ovšem také přihlížet pečlivě ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci, a zjištěný skutkový stav posoudit po právní stránce (ust. § 153 odst. 1 o.s.ř.). Vyjdou-li takové skutečnosti v řízení najevo, pak je nelze přehlížet a soud s nimi zachází jako se zjištěným skutkovým stavem, který právně posuzuje.¹⁸

Konečně do úvahy přichází postup dle ust. § 120 odst. 3 o.s.ř. V ustanovení § 120 odst. 3 věty první o. s. ř. se určuje, že nejde-li o řízení uvedená v odstavci 2 (tj. o tzv. nesporná řízení), může soud provést jiné než účastníky navržené důkazy v případech, kdy potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu vyšla v řízení najevo. Oprávnění soudu provést účastníky nenavržené důkazy se uplatní především v souvislosti s právním posouzením věci tam, kde soud bude na skutkový základ aplikovat právní předpis kogentní (donucující) povahy. Má-li rozhodnutí soudu odpovídat hmotnému právu, pak soud musí mít možnost zjistit též skutečnosti rozhodné podle hmotného práva, aniž by účastníci k jejich prokázání navrhli všechny potřebné důkazy, jsou-li pro soud dosažitelné a vyplývají-li z obsahu spisu.¹⁹ Ve sporném řízení, které se vyznačuje především soukromoprávní povahou uplatňovaných nároků, nesmí toto právo soudu zasahovat do rovného postavení účastníků řízení. Soud tak vlastní aktivitou nemůže do sporu vnášet skutečnosti, pro které není podkladu v obsahu spisu a v průběhu dosavadního jednání.²⁰

Literatura:

- Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 1066.
- Gerloch, A. Teorie práva. 4. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 343.
- Knapp, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, a.s., 1995, s. 247.
- Knapp, V. Vědecká propedeutika pro právníky, 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., 2003, s. 233.
- Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 5. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 751.

Judikatura:

- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 21 Cdo 2725/2007, ze dne 15.5.2008,
- usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 28 Cdo 304/2007 ze dne 6.3.2007,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 1807/2005, ze dne 30.5.2006,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 32 Cdo 2084/2007, ze dne 29.4.2008,

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 25 Cdo 657/2006, ze dne 19.3.2008.

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1135/2005, ze dne 26. 6. 2007.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 350/2006, ze dne 19.4.2006.

- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 3251/2006, ze dne 5.2.2008,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 312/2005, ze dne 28.3.2007,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 993/2004, ze dne 26.4.2006,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 25 Cdo 657/2006, ze dne 19.3.2008,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2106/2005, ze dne 29.11.2005,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 25 Cdo 657/2006, ze dne 19.3.2008,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Odo 1135/2005, ze dne 26. 6. 2007,
- rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 30 Cdo 350/2006, ze dne 19.4.2006.

Kontaktní údaje na autora – email:

7912@mail.muni.cz